

Luottolaitoksille

Yleisohje luottoriskien hallinnasta

Rahoitustarkastus antaa rahoitustarkastuslain 4 §:n 2) kohdan nojalla yleisohjeen luottoriskien hallinnasta.

SISÄLLYS

- 1 Ohjeen tarkoitus
- 2 Luottoriskien hallinnan yleiset periaatteet
- 3 Asiakkaiden riskiluokittelu ja seuranta
- 4 Luottoanalyysi
- 5 Luottopäätös
- 6 Tiedonkulku ja valvonta

1 Ohjeen tarkoitus

Rahoitustarkastus esittää ohjeessa näkemyksensä keskeisistä luottoriskien hallinnan periaatteista, jotka rahoitustarkastuksen käsityksen mukaan on otettava huomioon noudatettaessa luottolaitostoiminnasta annetun lain 68 §:n säännöstä riskien hallinnasta. Ohjeen tarkoitus on tehostaa luottolaitosten ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yhteisöjen luottoriskien hallintaa. Luottoriskien hallinnan järjestämisestä vastaavat luottolaitoksen ylimmässä johdossa hallintoneuvosto sekä johtokunta tai hallitus. Se mikä jatkossa koskee johtokuntaa, koskee myös hallitusta. Tässä ohjeessa esitettävillä periaatteilla pyritään osaltaan varmistamaan, että luottolaitosta johdetaan ammattitaitoisesti sekä terveiden ja varovaisten liikeperiaatteiden mukaisesti.

Ohje on laadittu siten, että se kattaa mahdollisimman laajasti keskeiset luottoriskien hallinnan periaatteet. Periaatteiden sisältö on selvitetty ohjeessa myös yksityiskohtaisesti sen vuoksi, että luottolaitokset voivat käyttää ohjetta sisäisten valvontajärjestelmiensä riittä-

vyyden arvioimisessa ja järjestelmien kehittämisessä.

Luottolaitokset poikkeavat toisistaan mm. toiminnan volyymin, luottolaitoksen organisaation, rahoituspalveluiden lukumäärän ja monimutkaisuuden sekä asiakasrakenteen osalta. Luottoriskien hallintaa koskevan yleisohjeen soveltamisessa tavoitteena tulee sen vuoksi pitää luottolaitoksen toimintaan nähden riittävän riskien valvonnan toteuttamista ottamalla huomioon luottolaitoksen toiminnan painopisteet ja erityispiirteet.

Luottolaitokset voivat noudattaa luottoriskien hallinnassa erilaisia käytännön ratkaisuja. Rahoitustarkastus kiinnittää tarkastusten yhteydessä huomiota ohjeen soveltamiseen.

Ohje koskee kaikkea sellaista toimintaa, josta luottolaitokselle aiheutuu luottoriski.

Luotonannolla tarkoitetaan mm. pankkiluottoja ja kaikkea muuta vieraan pääoman ehdoin myönnettyä rahoitusta sekä erilaisia saamistodistuksia. Ohje kattaa myös takaukset, luotonantositoumukset, myönnettyt limiitit ja johdannaisopimukset sekä muut sopimukset, joista aiheutuu luottoriski.

Asiakkailla tarkoitetaan henkilö- ja yhteisöasiakkaita, joille luottolaitos on myöntänyt luoton, takauksen, luotonantositoumuksen tai limiitin. Asiakkailla tarkoitetaan myös johdannaissopimusten ja muiden luottoriskejä aiheuttavien sopimusten vastapuolia.

Asiakaskokonaisuudella tarkoitetaan asiakkaan kanssa samaan konserniin tai muuten samaan olennaiseen taloudelliseen etuyhteyteen kuuluvia asiakkaita.

Luottoriskillä tarkoitetaan sitä, että asiakas ei mahdollisesti täytä luottosuhteesta syntyviä velvoitteitaan eikä asetettu vakuus ole riittävä kattamaan luottolaitoksen saamista.

Seuraavassa esitetään aluksi luottoriskien hallinnan yleiset periaatteet (luku 2). Tämän jälkeen täsmennetään asiakkaiden riskiluokittelua ja seurantaa (luku 3), luottoanalyysiä (luku 4) ja luottopäätöksen tekoa koskevia keskeisiä periaatteita (luku 5).

2 Luottoriskien hallinnan yleiset periaatteet

Luottolaitoksella on oltava kirjalliset johtokunnan hyväksymät ja hallintoneuvoston vahvistamat luotonannon ja luottoriskien hallinnan periaatteet, jotka koskevat luottolaitosta ja sen kanssa samaan konsolidointiryhmään kuuluvia yhteisöjä. Luotonannon ja riskienhallinnan periaatteiden on oltava yhden-suuntaiset luottolaitoksen yleisen liiketoimintastrategian kanssa. Periaatteet on päivitettävä ja tarkistettava säännöllisesti.

Luottoriskien hallinnan periaatteet ja niihin perustuvat toimintaohjeet on laadittava siten, että ne mahdollisimman hyvin vastaavat luottolaitoksen toiminnan painopisteitä ja erityispiirteitä. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota seuraaviin asioihin:

- a) **Luotonannon tavoitteet.** Tavoitteiden asettamisessa on otettava huomioon luottolaitoksen yleiset liiketoiminnan päämäärät ja strategiat sekä luottolaitoksen toiminta-ajatuksen, yrityskulttuurin ja etiikan asettamat vaatimukset. Tavoitteiden tulee heijastaa luottolaitoksen erityisosaamista. Ne voivat koskea mm. kannattavuutta tai tuotteita ja markkinoita (luottotyypit, toimialat, asiakasryhmät, alueet, maat).
- b) **Luotonannon peruslähtökohta.** Lähtökohtana on, että luotto myönnetään ensisijaisesti rahoitettavan hankkeen kannattavuuden ja asiakkaan velanhoitokyvyn perusteella.
- c) **Riskinoton periaatteet.** Riskinoton periaatteiden tarkoituksena on ohjata yhdessä luotonannon tavoitteiden kanssa luotto- ja sopimuskannan rakennetta ja kokoa. Kaikki luottoriskiä aiheuttavat toiminnot on selvitettävä ja sisällytettävä luottoriskien valvontaan. Riskinoton periaatteista tulee ilmetä, minkälaista luottoriskiä ja kuinka paljon luottolaitos on luotonannossaan valmis ottamaan sekä miten riskien ottamista rajoitetaan. Keskeinen menetelmä riskien rajoittamisessa on kattava limiittijärjestelmä, joka sisältää esimerkiksi maa-, toimiala-, asiakas- ja tuotekohtaiset limiitit. Myös riskien hajautuksessa, riskeiltä suojautumisessa, riskien vaihtamisessa¹ ja luottoriskien purkamisessa sovellettavat periaatteet on määriteltävä.

---

¹ Riskien vaihtamisella tarkoitetaan esimerkiksi luottoriskin tai riskikeskittymän pienentämistä korkoriskiä lisäämällä tai saatavia vaihtamalla. Luottoriskin vaihtaminen sijoitusriskiksi toteutuu esim. niissä tilanteissa, joissa luottolaitos hankkii väliaikaiseen tai muuhun omistukseensa asiakasyrityksen osakkeita.

- d) **Riskien arvioinnin periaatteet.** Periaatteet ilmaisevat, miten luotto- ja sopimuskannan luottoriskejä arvioidaan, ja ne luovat perustan luottoriskien valvonnalle. Lähtökohtana pitää olla, että luottolaitos ottaa vain sellaisia luottoriskejä, jotka voidaan riittävän luotettavasti arvioida. Luottolaitoksella on oltava toimintaansa nähden riittävät menetelmät erityyppisistä luotoista, takauksista, johdannaissopimuksista ja muista sopimuksista aiheutuvien luottoriskien laskemista varten. Luottolaitoksen kokonaisluottoriskin arvioinnissa on otettava huomioon luottosalkun ja vakuuksien arvoon vaikuttavat muutokset, joita ovat mm. asiakkaiden taloudellisen tilan kehitys ja markkinahintojen muutokset. Kokonaisluottoriskin arviointiin on liitettävä myös koko luottosalkua koskeva luottotappioarvio. Asiakaskohtaiset luottoriskiarviot on päivitettävä säännöllisesti niin kauan kuin luottosuhteet ovat voimassa.
- e) **Periaatteet uusien luottoriskejä aiheuttavien tuotteiden käyttöön-otosta.** Erityistä huomiota on kiinnitettävä toiminnan aloittamiseen sellaisilla tuotteilla, joiden markkinat, hinnoittelu, sopimusjuridiikka, riskien hallinta ja kirjanpito ovat luottolaitokselle uusia. Ennen kuin uudet tuotteet otetaan käyttöön, on tärkeätä selvittää, miten nämä nivELYVÄT luottolaitoksen luotonantostategiaan.
- f) **Luotonmyöntämisvaltuudet.** Luottoriskien hallinnan periaatteisiin täytyy sisältyä eri organisaatiotasolla sovellettavat luotonmyöntämisvaltuudet. Luotonmyöntämisvaltuuksissa on vahvistettava päätöksentekomenettely eri tilanteita varten. Luotonmyöntämisvaltuudet on päivitettävä ja tarkistettava säännöllisesti. Niiden tulee osaltaan
- varmistaa, että luotonanto pysyy asetettujen tavoitteiden ja kokonaislimiittien puitteissa.
- g) **Asiakkaiden ja luottojen riskiluokittelu.** Luottolaitoksella on oltava periaatteet asiakkaiden ja luottojen riskiluokittelua varten. Vahvistettuja periaatteita on noudatettava myös luottolaitoksen konsolidointiryhmään kuuluvissa yhteisöissä. Luottolaitoksen luottosalkku on pystyttävä jakamaan tämän luokittelun mukaisesti asiakkaittain ja asiakaskokonaisuuksittain sisäisiin riskiluokkiin ja mahdollisuuksien mukaan myös julkisten luokittelulaitosten käyttämiin riskiluokkiin.
- h) **Omarahoitus, vakuudet ja erityisehdot.** Luotonannon periaatteisiin on sisällytettävä omarahoitusosuutta, vakuuksien ottamista ja erityisehtojen käyttöä koskevat periaatteet. Jos luotto myönnetään ilman vakuutta, on myös tätä varten oltava ennalta laaditut periaatteet.
- i) **Päätöksenteon ja riskienhallinnan organisointi.** Luotonannon periaatteista tulee ilmetä menettelytavat, joiden mukaan luottopäätöksen valmistelu, päätöksenteko ja seuranta luottolaitoksessa toteutetaan. Erityistä huomiota täytyy kiinnittää näiden toimintojen itsenäisyyteen ja toisistaan riippumattomuuteen.
- j) **Valvontajärjestelmät.** Luottolaitoksen sisäisen valvontajärjestelmän on toimitettava siten, että johtokunta pystyy sen avulla valvomaan vahvistettujen luotonannon ja luottoriskien hallinnan periaatteiden noudattamista. Riskien valvonnan pitää kattaa kaikki luottoriskejä aiheuttavat toiminnot. Valvontajärjestelmää täydentää säännöllisesti suoritettu sisäinen tarkastus.

k) **Henkilöstö.** Luottolaitoksessa on oltava riittävästi asiantuntevaa henkilöstöä luottojen valmisteluun, päätöksentekoon, seurantaan ja valvontaan liittyvissä tehtävissä.

3 Asiakkaiden riskiluokittelu ja seuranta

Johtokunnan tulee vahvistaa riskiluokittelu- ja seurantajärjestelmät, joita sovelletaan luottolaitoksessa ja sen konsolidointiryhmään kuuluvissa yhteisöissä. Riskiluokittelua koskevista periaatteista on käytävä ilmi, mitä asiakkaita riskiluokittelu koskee ja mitkä asiakkaat jätetään riskiluokittelun ulkopuolelle. Riskiluokittelun pitää kattaa kaikki merkittävät luottolaitoksen asiakkaat. Riskiluokittelun on perustuttava asiakkaan ja asiakaskokonaisuuden taloudelliseen tilaan ja sen arvioituun kehitykseen. Seurantajärjestelmän täytyy tuottaa tietoa asiakaskohtaisesta luottoriskistä ja luottolaitoksen kokonaisluottoriskistä sekä näiden muutoksista.

Riskiluokittelussa ja seurannassa on erityisesti kiinnitettävä huomiota seuraaviin asioihin:

- a) **Riskiluokittelun säännöllisyys.** Luottolaitoksella on oltava periaatteet, joiden mukaisesti uudet asiakkaat luokitellaan ja vanhojen asiakkaiden luokittelu tarkistetaan. Uusien merkittävien asiakkaiden riskiluokittelu on tehtävä ennen ensimmäisen luoton myöntämistä. Yritysiakkaiden riskiluokka on tarkistettava säännöllisesti vähintään vuosittain.
- b) **Asiakkaan toimintaympäristö.** Asiakkaan riskiluokittelussa pitää ottaa huomioon asiakkaan sijaintimaa ja toimiala sekä asiakaskokonaisuus, johon asiakas kuuluu.

c) **Asiakasseurannan periaatteet.** Luottolaitoksella pitää olla seurantajärjestelmä, joka hälyttää, jos asiakas poikkeaa luottolaitoksen kanssa tekemästään sitoumuksesta tai jos asiakkaan toiminnassa tapahtuu olennainen muutos huonompaan suuntaan. Asiakasseurantaa varten on oltava periaatteet, jotka sisältävät myös ongelmasiakkaiden seurannassa noudatettavan menettelyn. Jos luotonannossa käytetään erityisehtoja eli kovenanteja, on luottolaitoksella oltava valmiudet näiden käytön edellyttämään asiakasseurantaan.

Asiakasseurantaa koskevista periaatteista ja ohjeista ilmenee esimerkiksi,

- missä tapauksissa asiakkaiden riskiluokittelu perustuu säännölliseen asiakkaiden taloudellisen tilan seurantaan ja missä tapauksissa yhden kerran tehtävään arvioon
- missä tapauksissa asiakkaista laaditaan yritystutkimus, tilinpäätösanalyysi tai muu vastaava analyysi
- miten hoidetaan tilikausien aikainen seuranta, esim. kassavirta-analyysi
- kuinka usein tarkistetaan ja päivitetään asiakaskokonaisuuksien oikeellisuus, asiakkaalle myönnettyjen luottojen, takausten tai muiden sitoumusten kokonaismäärä sekä vakuuksien määrä ja arvo
- missä vaiheessa asiakkaan maksukyvyn heikentyessä luottolaitos aloittaa tehostetun asiakasseurannan ja mitä toimenpiteitä toteutetaan.

d) **Suurimman mahdollisen tappion arviointi.** Ainakin suurimman riskin sisältävissä riskiluokissa on erikseen arvioitava kustakin asiakaskokonaisuudesta luottolaitokselle mahdollisesti aiheutuva tappio konkurssitilanteessa (pahimman vaihtoehdon vaikutusten arviointi).

e) **Vastuu asiakassuhteesta.** Luottolaitoksella on oltava asiakasvastuullisuutta koskevat periaatteet. Lähtökohtana tulee pitää, että ainakin jokaiselle merkittävälle asiakkaalle tai asiakaskokonaisuudelle nimetään vastuuhenkilö tai vastuuyksikkö, joka vastaa asiakasseurannasta ja raportoinnista.

4 Luottoanalyysi

Luottopäätöksen on perustuttava luottoanalyysiin. Luottoanalyysin pitää antaa riittävän kattava kuva luottoa hakevasta asiakkaasta sekä rahoitettavasta hankkeesta. Luotonannon ja riskienhallinnan periaatteisiin on liitettävä ohjeet luottoanalyysin sisällöstä ja kattavuudesta. Näistä ohjeista on käytävä ilmi, miten laajana luottoanalyysi kohdistetaan erityyppisiin asiakkaisiin sekä erityyppisiin ja erikokoisiin luottoihin.

Luottoanalyysissa on erityisesti kiinnitettävä huomiota seuraaviin asioihin:

- a) **Selvitys luoton hakijasta.** Erityisesti yritysasiakkaiden osalta tulee käydä ilmi mahdollinen asiakaskokonaisuus, johon asiakas kuuluu, yrityksen omistajat sekä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävät tahot.
- b) **Asiakkaalle ja asiakaskokonaisuudelle myönnetyt luotot, takaukset, limiitit ja johdannaissopimukset sekä näihin liittyvät vakuudet.** Vanhojen asiakkaiden osalta analyysissä on myös

todettava asiakkaan nykyinen riskiluokka ja asiakasseurannan tuottamat havainnot.

c) **Yritysasiakkaan analysointi.** Yritysasiakkaan luottoanalyysiin kuuluvat lisäksi seuraavat asiat:

- Selvitys yrityksen taloudellisen tilanteen kehityksestä historiallisen tilinpäätösaineiston ja muun aineiston valossa ainakin kolmelta viimeiseltä vuodelta sekä viimeisen tilinpäätöksen jälkeiseltä ajalta esim. toteutuneiden kassavirtojen avulla.
- Selvitys maasta ja toimialasta, jolla yritys toimii. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota toimialan kilpailu- ja kapasiteettitilanteeseen sekä suhdanneherkkyyteen.
- Arvio yrityksen johdon kyvykkyydestä ja asiantuntemuksesta.

d) **Ennuste asiakkaan taloudellisen tilan kehittymisestä.** Tämän perusteella arvioidaan asiakkaan mahdollisuudet selviytyä luoton takaisinmaksusta. Ennusteet on tarkoituksenmukaista laatia kassavirta-analyysiä käyttäen siten, että laaditaan kassavirta-analyysit sekä asiakkaan taloudellisen tilan todennäköisen kehityksen että pessimistisen kehitysarvion perusteella.

e) **Luoton käyttötarkoitus.** Luoton käyttötarkoituksen selvittämisellä varmistetaan, että luotto on luotonannon periaatteiden mukainen.

f) **Asiakkaan oman rahoituksen osuus rahoitettavassa hankkeessa.** Asiakkaan oman rahoituksen osuus on selvitettävä ja arvioitava sitä

suhteessa luottolaitoksen luotonantohjeisiin. Samassa yhteydessä on selvitettävä myös hankkeen kokonaisrahoitus.

- g) **Luoton takaisinmaksun lähteet.** Luottolaitoksen täytyy luottopäätöstä tehdessään tietää, mistä lähteistä asiakas aikoo maksaa luottonsa takaisin. Luoton takaisinmaksun lähteitä ovat esimerkiksi palkkatulo, yrityksen tulorahoitus, jälleärahoitus ja omaisuuden realisointi. Luoton takaisinmaksun eri vaihtoehtojen merkitystä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota eri lähteiden riippumattomuuteen toisistaan.
- h) **Tärkeimpien riskien selvittäminen.** Kunkin analysoitavan kohteen osalta nimetään tärkeimmät riskit, joita voivat olla esimerkiksi yrityksen myymien tuotteiden hinnan lasku, riippuvuus asiakkaan toisen hankkeen onnistumisesta, asiakkaan muun toiminnan tappiollisuus, kilpailijoiden tulo markkinoille, julkisen vallan toimenpiteet ja palkkatulon ehtyminen.
- i) **Yhteenveto asiakkaan ja rahoitettavan hankkeen vahvoista ja heikoista puolista sekä perusteltu luottoesitys.**
- a) **Päätöksenteko-oikeus.** Luottopäätöksen saa tehdä vain siihen valtuutettu henkilö tai päätöksentekoyksikkö annettujen valtuuksien puitteissa.
- b) **Tehtävien eriyttäminen valmistelussa ja päätöksenteossa.** Luottopäätöksen valmistelu ja päätöksenteko on eriytettävä toisistaan. Vain johtokunnan määrittelemissä tapauksissa luottoesityksen laatija ja luottopäätöksen tekijä saa olla sama henkilö.
- c) **Luottojen hinnoittelu.** Luottolaitoksella tulee olla luottojen hinnoitteluperiaatteet, joista ilmenee mm., miten asiakkaan taloudellinen tilanne ja riski, vakuudet ja muut seikat otetaan huomioon luoton hinnassa.
- d) **Vakuudet.** Vakuuden laatua arvioitaessa on otettava huomioon vakuuden arvon riippuvuus rahoitettavan hankkeen tai asiakkaan taloudellisesta kehityksestä. Henkilövakuuksien erityisluonne on otettava huomioon vakuuksien arvioinnissa. Reaalivakuuden arvon määrittelyssä on kiinnitettävä huomiota vakuuskohteen markkina-arvoon ja tuottoarvoon sekä näiden arvioituun kehitykseen luoton voimassaoloaikana.

5 Luottopäätös

Jokaisesta luotosta on oltava dokumentoitu luottopäätös. Päätöksen lisäksi luotoista pitää olla johtokunnan vahvistamassa laajuudessa luottihakemus, luottoanalyysi ja luottoesitys.

Päätöksentekoa koskevilla periaatteilla on erityisesti kiinnitettävä huomiota seuraaviin asioihin:

Jos asiakkaalla ei tehdyn luottoanalyysin perusteella ole edellytyksiä maksaa luottoa takaisin muutoin kuin vakuuden realisoinnista saatavilla tuotoilla, ei luottoa pääsääntöisesti pidä myöntää. Jos luoton takaisinmaksu perustuu vakuuden realisointiin, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että vakuuden tuotto- tai markkina-arvo turvaavat luoton takaisinmaksun niin kauan kuin luottosuhde on voimassa.

e) **Luottopäätöksen sisältö.** Luottopäätöksestä tai sen liitteenä olevista asiakirjoista täytyy ilmetä yksityiskohtaisesti päätöksen sisältö ja luoton myöntämisperusteet. Päätös sisältää mm. seuraavat tiedot:

- luoton määrä, luottoaika, takaisinmaksun aikataulu
- korko, korkosidonnaisuudet, toimitusmaksut ja palkkiot
- asiakkaan omarahoituksen määrä
- vakuuden määrä ja laatu
- muut ehdot.

Kovenanttien käyttö on mahdollista näiden käyttöä ja seurantaa koskevien johtokunnan vahvistamien periaatteiden mukaisesti. Kovenantit ja niihin tehdyt muutokset on dokumentoitava. Kovenanttien käyttämisessä on noudatettava asiakkaan näkökulmasta kohtuullisuutta.

f) **Poikkeukselliset luottopäätökset.** Luottolaitoksella on oltava periaatteet, joiden mukaisesti poikkeuksellinen luottoriski voidaan ottaa. Periaatteisiin tulee sisältyä myös ongelma-asiakkaiden luottohakemusten käsittelyssä noudatettava menettely, joka koskee esimerkiksi luottojen korkojen alentamista tai luottojen ja vakuuksien uudelleenjärjestelyä.

g) **Luoton maksu asiakkaalle.** Luotto voidaan maksaa asiakkaalle, kun luoton maksun edellytyksenä olevat asiakirjat on luottolaitoksen sisäisten ohjeiden edellyttämässä laajuudessa toimitettu luottolaitokselle. Sama koskee soveltuvien osin myös takauksen tai sitoumuksen antamista ja johdannaissopimuksen tekemistä.

h) **Dokumentointi.** Luottoasiapapereista täytyy ilmetä päätösprosessin vaiheet ja valmisteluun sekä päätöksentekoon osallistuneet henkilöt. Luottoasiapaperit ja vakuudet on säilytettävä niin kauan kuin luottoriski on olemassa, kuitenkin vähintään niin kauan kuin luotto on maksamatta takaisin.

6 Tiedonkulku ja valvonta

Johtokunnan on huolehdittava siitä, että henkilökunta tuntee johtokunnan päättämät luottoriskien hallinnan periaatteet ja niiden perusteella laaditut toimintaohjeet. Johtokunnan on seurattava näiden noudattamista sisäisen valvontajärjestelmän ja sisäisen tarkastusyksikön avulla.